

Kapitola 6: Bilančně neutrální bankovní služby. Platební styk, nástroje platebního styku.

Cíl tématu

Kapitola je věnována bilančně neutrálním bankovním službám. Cílem kapitoly je představit základní principy fungování hotovostního a především bezhotovostního platebního styku. Jsou zde vymezeny pojmy platební služba a platební styk. Dále se kapitola věnuje platebním systémům v České republice a EU. Kapitola udává ucelený přehled a charakteristiku nejdůležitějších nástrojů platebního styku.

Klíčová slova

elektronické bankovníctví, platební karta, platební služba, platební styk, platební systém, směnka, šek

Obsah

6.1	Bilančně neutrální bankovní služby	2
6.1.1	Směnárenská činnost	2
6.1.2	Operace s cennými papíry	4
6.2	Platební styk a platební služba	4
6.2.1	Hotovostní platební styk	6
6.2.2	Bezhotovostní platební styk	6
6.2.3	Úloha ČNB v platebním styku	7
6.2.4	Mezibankovní platební systémy	8
6.2.5	Platební systém CERTIS	10
6.2.6	Platební systémy v EU	10
6.2.7	Lhůty v platebním styku	11
6.2.8	Finanční arbitr	12
6.3	Nástroje platebního styku	13
6.3.1	Příkaz k úhradě	14
6.3.2	Příkaz k inkasu	16
6.3.3	Zahraniční platební příkaz	16

6.3.4 Směnky	17
6.3.5 Šeky	19
6.3.6 Platební karty	21
6.3.7 Elektronické bankovníctví	24
6.3.8 Dokumentární platby	26
Shrnutí kapitoly	30
Vzorové otázky	32
Literatura	32

6.1 Bilančně neutrální bankovní služby

U **bilančně neutrálních obchodů** banka nevystupuje jako věřitel, ani jako dlužník, ale pouze jen jako zprostředkovatel. Také proto se tyto bankovní obchody nevyskytují v bilanci banky, jsou tzv. bilančně neutrální. Mimobilanční bankovní obchody jsou povinně vykazovány ve výkazu zisků a ztrát.

Příkladem bilančně neutrálních obchodů může být:

- směnářská činnost,
- operace s cennými papíry na jméno a účet klienta,
- poradenství,
- správa majetku a cenných papírů,
- poskytování bankovních záruk,
- zprostředkovatelská činnost,
- poradenská činnost a další.

Nejdůležitějším z bilančně neutrálních obchodů bank je však platební styk, který banky zprostředkovaly již od svého vzniku. Platebnímu styku a nástrojům platebního styku budou věnovány samostatné kapitoly 6.2 a 6.3.

6.1.1 Směnářská činnost

Dne 1. 11. 2013 nabyt účinnost zákon č. 277/2013 Sb., o směnářské činnosti, který ve vztahu ke směnářské činnosti nahradil dosud platnou právní úpravu v zákoně č. 219/1995 Sb., devizový zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „devizový zákon“) a prováděcí vyhlášce č. 376/2009 Sb., o směnářské činnosti. K provedení některých ustanovení zákona vydala Česká národní banka podle § 26 zákona vyhlášku č. 315/2013 Sb., o směnářské činnosti.

Provozovat směnářskou činnost podle zákona jsou oprávněny subjekty vymezené v §3 zákona:

- banka, zahraniční banka a zahraniční finanční instituce za podmínek stanovených zákonem upravujícím činnost bank,
- spořitelní a úvěrní družstva za podmínek stanovených zákonem upravujícím činnost spořitelních a úvěrních družstev,
- směnárníci (§ 4 zákona),
- Česká národní banka.

Na dodržování stanovených podmínek při provozování směnářských obchodů dohlíží Česká národní banka. ČNB si je vědoma nebezpečí, která nám při výměně peněz v hotovosti mohou hrozit, a proto pro klienty připravila Desatero klienta směnárny:

- Směnu provádějte pouze v označených směnárnách a před provedením samotné směny si nejprve pozorně přečtete veškeré informace na kurzovním lístku.
- Pojmy „Nákup a prodej cizí měny a cestovních šeků“ a jim odpovídající kurzy se používají z pohledu směnárny. Za prodejní kurz tak získáte výměnou za českou korunu cizí měnu. Za nákupní kurz získáte výměnou za cizí měnu české koruny.
- Směnné kurzy i výše poplatků se u jednotlivých směnáren mohou lišit. Směnárny je stanovují samostatně, nezávisle na kurzech vyhlášených Českou národní bankou.
- Směnárna je povinna na kurzovním lístku zveřejnit pouze nejméně výhodný směnný kurz, který nabízí s tím, že některé směnárny umožňují před transakcí sjednání výhodnějšího kurzu, např. v závislosti na výši směňované částky.
- Směnárna je povinna Vám s dostatečným předstihem před uskutečněním samotné směny poskytnout, zpravidla na listu papíru, informace o:
 - sobě (obchodní firma, adresa sídla, adresa provozovny, kde směna probíhá, a případně kontaktní adresa a IČ);
 - prováděné směně (tj. uvedení měn, mezi kterými má směna proběhnout, směnný kurz, částka, kterou požadujete směnít, celková částka, kterou byste dostali podle směnného kurzu v závislosti na předpokládané směňované částce, případně předpokládaný poplatek za směnu, celková předpokládaná částka, kterou obdržíte po započtení poplatku, a datum a čas poskytnutí informace);
 - Vašich dalších právech (bod 10 níže).
 - Tyto informace si pozorně přečtete a zkontrolujte, zda v nich uvedený kurz a další podmínky směny odpovídají kurzovnímu lístku a dalším informacím vyvěšeným ve směnárně, nebo jsou pro Vás výhodnější. Je-li vyžadován Váš podpis na jednom výtisku těchto informací, podepisujte pouze, souhlasíte-li s podmínkami v nich uvedenými. Jeden výtisk informace si uschovejte pro další případné potřeby, včetně možných reklamací.
- Nikdy nepředávejte hotovost ke směně dříve, než jste obdrželi informace před provedením samotné směny a tyto posléze odsouhlasili (bod 5 výše).
- Po provedení směny trvejte na vydání dokladu o poskytnutí služby, směnárna je povinna Vám jej vydat.
- V případě, že transakce proběhla v souladu s informacemi, které Vám byly sděleny před provedením směny v textové podobě (zejména směnný kurz, úplata za provedení směnářského obchodu a výše protihodnoty, kterou transakcí získáte), není směnárna povinna transakci stornovat.

- Pokud jste nebyli spokojeni s kvalitou směnářských služeb, uplatněte reklamaci ihned po provedení transakce ve směnárně. Nebyl-li Vám sdělen v rámci předmluvních informací kontakt na odpovědného pracovníka směnárny, požádejte o něj a řešte reklamaci s ním.
- Pokud směnárna reklamaci neuzná, můžete:
 - podat písemnou stížnost České národní bance, která v případě oprávněnosti Vaší stížnosti může zahájit se směnárnou sankční správní řízení a uložit jí sankci. Česká národní banka ovšem nemá pravomoc přikázat směnárně náhradu Vám způsobené škody ani jinak rozhodovat soukromoprávní spor mezi Vámi a směnárnou;
 - podat návrh Finančnímu arbitrovi jako orgánu mimosoudního řešení sporů mezi Vámi a směnárnou, který může rozhodovat i o náhradě škody.

6.1.2 Operace s cennými papíry

Obchodní banky mohou na základě povolení České národní banky **nakupovat a prodávat cenné papíry** a také poskytovat investiční služby, např.: poradenství. Obchody se uskutečňují na organizovaných trzích vlastním jménem, na vlastní účet banky, vlastním jménem na cizí účet, nebo cizím jménem, na cizí účet. Banky emitují a prodávají různé druhy cenných papírů, pokladničních poukázek, státních dluhopisů, akcií a další. Emisí se rozumí prvotní prodej cenných papírů bankou.

Na základě žádosti klienta je banka povinna **spravovat a ukládat cenné papíry** odděleně od svého majetku. Cenný papír, který jí byl svěřen do úschovy, musí také ve stejné podobě navrátit majiteli. Banka za tuto službu pobírá od klienta poplatky, stanovené na základě hodnoty uložených cenných papírů. Současně také inkasuje úroky z dluhových cenných papírů, v případě jejich splatnosti inkasuje i příslušnou jistinu a stejně tak inkasuje výnosy z majetkových cenných papírů.

Uložení se liší od úschovy zejména ve způsobu vedení a obhospodařování cenných papírů. Pokud se klient rozhodne pro uložení, vložené cenné papíry banka povede hromadně ve svém portfoliu cenných papírů stejného druhu. Majiteli však nebude navrácen původní vložený cenný papír, který svěřil bance. Tímto způsobem se bance sníží náklady a také poplatky jsou nižší, nežli za úschovu.

Cenný papír je obchodovatelná listina, která vyjadřuje právní závazek emitenta plnit určité povinnosti, k nimž se zavázal. Mezi cenné papíry patří akcie, zatímní listy, podílové listy, dluhopisy, investiční kupóny, opční listy, šeky, směnky, náložné listy, skladištní listy a zemědělské skladní listy.

6.2 Platební styk a platební služba

Platební styk lze definovat jako vztah mezi plátcem a příjemcem platby, při němž dochází k převodu finančních prostředků zpravidla prostřednictvím jedné, nebo více bank. Platební styk usnadňuje fungování ekonomiky, směnu zboží, služeb a dalších aktiv pro občany, podnikatelské subjekty i státní instituce včetně vlády. Zprostředkování platebního styku patří k nejrozšířenějším činnostem banky.

Právní úprava platebního styku je obsažena v *zákoně č. 284/2009 Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů*. Z evropských předpisů je vhodné zmínit Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES o platebních službách na vnitřním trhu. Platební styk a služby s ním spojené mohou poskytovat jen banky nebo družstevní záložny podle zvl. předpisů.

V souvislosti s účinností zákona č. 284/2009 Sb., o platebním styku se objevil nový ekonomický pojem „platební služby“. Pojem „**platební styk**“ je širší pojem, zahrnuje širší právní vztahy mezi klientem a jeho bankou, jež jsou dány širší škálou užívaných platebních instrumentů. Kategorie „**platební služby**“ zahrnuje jen vybrané platební instrumenty, které ale mohou poskytovat i další subjekty než jen banky a záložny.

Dle zákona o platebním styku **platební služba je**:

- vložení hotovosti na účet,
- výběr hotovosti z platebního účtu,
- provedení převodu peněžních prostředků,
- vydávání a správa platebních prostředků apod.

Dle zákona o platebním styku **platební služba není**:

- směnářská činnost,
- vydávání směnek, šeků v listinné podobě,
- příprava, sběr, zpracování a doručení bankovek a mincí
- vydávání papírových poukázek na zboží a služby apod.

Platební styk může mít v praxi řadu forem:

- **hotovostní** – příjem vkladů, výběr hotovostí na pokladnách a prostřednictvím bankomatů,
- **bezhotovostní** – převod na bankovních účtech,
- **přechodné formy** – specifický případ, kdy se hotovostní peníze mění na bezhotovostní (vklad na účet) a naopak (vybíráme z bankomatu).

Pokud kritéria užití doprovodných dokladů můžeme platební styk dělit na:

- **dokumentární** – způsob placení, kdy k platbě dochází až po předložení specifických dokladů domluvených mezi plátcem a příjemcem platby,
- **nedokumentární** – jde o tzv. hladkou platbu přijatou (došlou) nebo vyšlou pouze na základě příkazu příkazce platby.

Podle teritoria rozlišujeme platební styk:

- **tuzemský** – v rámci jedné země,
- **přeshraniční** – v rámci EU/EHP,
- **zahraniční** – v rámci dvou zemí mimo EU.

Podle počtu bank dělíme platební styk:

- **vnitrobankovní** – rámci jedné banky,

- **mezibankovní** – s využitím systému více než jedné banky.

Podle lhůty k provedení dělíme platební styk na:

- **přednostní (expresní) platby** – přednostní (okamžité) odepsání peněžních prostředků z účtu klienta oproti běžným standardům stanoveným v obchodních podmínkách banky,
- **standardní platby** – platby dle standardních podmínek.

6.2.1 Hotovostní platební styk

Hotovostní platební styk zahrnuje všechny hotovostní operace prováděné bankami či jinými fyzickými osobami pro svou potřebu nebo potřebu svých klientů. U bank se jedná zejména o finanční transakce na pokladnách, ve směnárnách, příp. prostřednictvím bankomatů.

Ukládat na účet může kdokoli – je tak možné v rámci jedné banky velmi rychle zaplatit svůj dluh či dodat potřebnou hotovost pro provedení příkazu. Naopak **vybírat z účtu** smí jen osoba oprávněná. Podle *zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů*, je banka povinna totožnost vkladatele zkontrolovat. Hotovost lze obdržet také na základě předloženého šeku nebo za nabízenou valutu na směnárně.

6.2.2 Bezhotovostní platební styk

Při **bezhotovostním platebním styku** banka provádí platební styk na základě příkazu klienta. Příkaz může klient zadat bance buď na tiskopisech předepsaných bankou (např. tiskopis příkazu k úhradě, příkazu k inkasu), nebo technickými prostředky (příkazy předávané na datovém nosiči, prostřednictvím mobilního telefonu, pomocí internetbankingu; za elektronický příkaz k úhradě lze považovat i použití platební karty).

K výhodám bezhotovostního platebního styku patří zejména:

- rychlost,
- bezpečnost,
- menší nebezpečí chyb,
- větší hospodárnost pro banku,
- přesnost,
- možnost využití výpočetní techniky.

Mezi základní nástroje bezhotovostního platebního styku patří:

- příkaz k úhradě,
- příkaz k inkasu (svolení s inkasem),
- šeky,
- směnky,
- platební karty,

- platby přes mobilní telefon,
- dokumentární inkaso,
- dokumentární akreditiv.

6.2.3 Úloha ČNB v platebním styku

Česká národní banka je ze zákona o platebním styku povinna řídit platební styk. V rámci této své činnosti mj. vydává pravidla, kterými se řídí vydávání a správa číselníku kódů platebního styku přidělovaných bankám, spořitelním a úvěrním družstvům a popř. dalším poskytovatelům platebních služeb v ČR.

Číselné kódy bank používají banky i ostatní subjekty při tvorbě bankovního účtu v národním i mezinárodním formátu IBAN (*International Bank Account Number*). Kódy bank spolu s číslem účtu slouží k jednoznačné identifikaci účtu. Přidělené kódy se také používají při provádění tuzemských mezibankovních plateb. Pro mezinárodní platby se používají BIC/SWIFT kódy bank.

Struktura čísla účtu v tuzemském platebním styku:

- část – předčíslí: délka 0 - 6 numerických znaků,
- část – základní část: délka 2 - 10 numerických znaků,
- část – kód banky: délka 4 numerické znaky.

První a druhá část čísla jsou v písemné formě odděleny pomlčkou. Kód banky se uvádí za lomítkem.

Pro kontrolu platnosti čísla účtu byl vyvinut **kontrolní mechanismus MODULO 11**. Váhy jednotlivých číslic účtu jsou:

- pro první část čísla účtu (předčíslí): 10, 5, 8, 4, 2, 1;
- pro druhou (základní) část čísla účtu: 6, 3, 7, 9, 10, 5, 8, 4, 2, 1.

Kontrola se provede tak, že jednotlivé číslice se vynásobí příslušnou vahou, výsledky násobení se sečtou a podělí 11 - zbytek po dělení musí být roven 0.

Mezinárodní standard čísel bankovních účtů IBAN slouží k jednoznačné identifikaci účtu klienta výhradně v zahraničním platebním styku. Struktura IBAN:

- první 2 alfabeticke znaky jsou ISO kódem státu,
- další 2 číslice jsou vždy kontrolní,
- všechny ostatní číslice (max. 30 znaků) obsahují kód banky a číslo účtu.

Na systému IBAN nespolupracují všechny země, používá se pouze ve 23 evropských zemích, většinu z toho tvoří země EU (které IBAN používají všechny). IBAN umožňuje zautomatizování a tím pádem i výrazné zlevnění mezinárodních plateb a díky kontrolnímu číslu může již při zadání platby odhalit neexistující číslo cílového účtu (např. při překlepu) a vyhnout se tak nákladům na vrácenou platbu poslanou na neexistující účet. Minimálně některé banky mají kontrolu správnosti IBANu

zabudovanou přímo v internetovém bankovníctví a neumožní tak platbu s chybným číslem zadat.

Zahraniční platební styk využívá **mezibankovní telekomunikační síť SWIFT** (*Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication*) – nejedná se o clearingový systém, jde o sdružení bank a dalších finančních institucí, které si pomocí tohoto systému předávají informace o bankovních transakcích.

Česká národní banka řídí platební styk a zúčtování bank, poboček zahraničních bank a spořitelních a úvěrních družstev. Podílí se na zajištění bezpečnosti, spolehlivosti a efektivnosti platebních systémů a na jejich rozvoji. ČNB stanovuje způsob provádění platebního styku mezi bankami, spořitelními a úvěrními družstvy a pobočkami zahraničních bank a zúčtování na účtech u bank, spořitelních a úvěrních družstev a poboček zahraničních bank prostřednictvím clearingů.

Zúčtování všech platebních instrumentů v mezibankovním platebním styku (zahraničním i tuzemským) je nedílnou součástí podstaty platebního styku a jeho realizace.

V České republice musí platební styk splňovat následující podmínky:

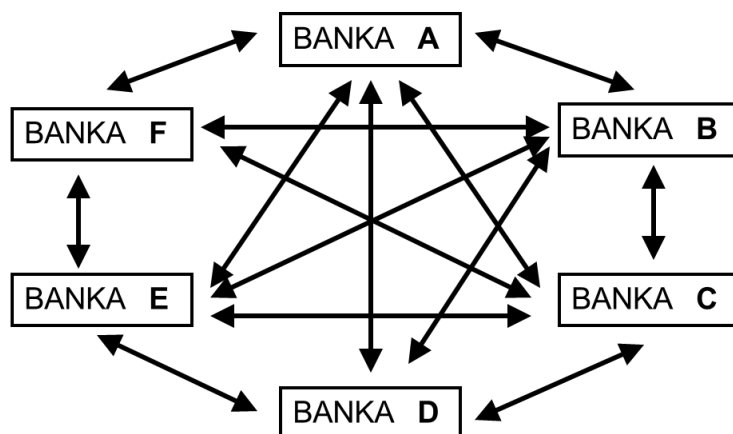
- mít alespoň 3 účastníky,
- řídit se právem ČR,
- být provozován na základě písemně uzavřené smlouvy.

6.2.4 Mezibankovní platební systémy

Platby mezi dvěma nebo více bankami probíhají v rámci *korespondentského* nebo *clearingového* platebního systému.

Korespondentský platební systém znamená systém, kdy jedna banka otevírá druhé bance účet jako svému klientovi. Pak je platba provedena převodem z jednoho účtu na druhý (z účtu jedné banky na druhý). Pokud banky tyto vazby nemají, musí požádat jinou banku, s níž účet mají, aby transakci za ně provedla.

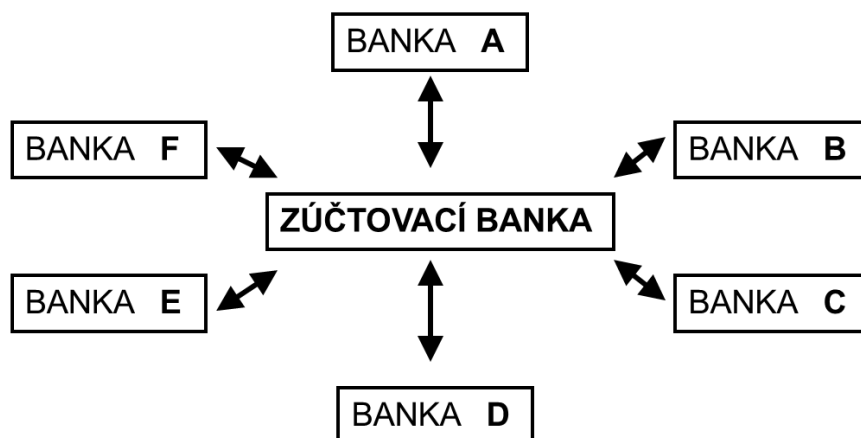
Účet, který nám vede jiná banka, nazýváme **nostro účet**. Účet, který vedeme jiné bance my, se nazývá **loro účet**. Tento druh vypořádání plateb je typický zejména pro zahraniční platby.

Obrázek 6.1: Korespondentský platební systém

Zdroj: DVOŘÁK, P. Bankovníctví pro bankéře a klienty.

Clearingový systém představuje systém, kde má banka účet zřízen v zúčtovacím centru, zpravidla u centrální banky. Tak je tomu i v České republice (CERTIS). Pokud plátce i příjemce platby mají účet u stejné banky, provede převod peněz (zúčtování na účtech) tato banka ve svém vlastním zúčtovacím centru. Jestliže ale plátce a příjemce mají své účty u různých bank, musí banka plátce použít pro převod peněz právě clearingový systém „mezibankovní zúčtovací centrum“.

Obrázek 6.2: Clearingový platební systém

Zdroj: DVOŘÁK, P. Bankovníctví pro bankéře a klienty.

Clearingový systém je založen buď na netto, nebo na brutto principu:

- **Netto princip** znamená, že vzájemné zúčtování veškerých plateb se provede za určité období, kdy na konci tohoto období zúčtovací banka připíše kladné saldo plateb na účet dané banky (či srazí záporné saldo plateb z daného účtu).
- **Brutto princip** je založen na zúčtování transakce po transakci bez vzájemné kompenzace odeslaných a došlých plateb.

6.2.5 Platební systém CERTIS

V České republice je jedinými **systémem mezibankovního platebního styku systém CERTIS** (*Czech Express Real Time Gross Settlement System*), který provozuje ČNB. Jsou v něm zpracovány všechny tuzemské bankovní převody v českých korunách mezi centrálními jednotlivých bank a clearingovým centrem ČNB. Debetní (záporné) saldo se na účtech bank nesmí objevit. Tyto účty totiž zároveň slouží jako účty povinných rezerv.

Vlastnosti tohoto systému dobře vystihuje zkratka **RTGS** (*Real Gross Settlement System*), neboli zúčtování příkazů v reálném čase na bázi brutto principu. Systém vypořádává každou jednotlivou platbu, k níž má příkazcova banka dostatečné prostředky na účtu. Nejsou-li dostatečné prostředky k dispozici, příkaz se odsune k provedení na pozdější dobu, do fronty, a banka je vyzvána k doplnění prostředků na účtu.

Zúčtovací centrum (clearing) ČNB pracuje kontinuálně 24 hodin, účetní den začíná v 16 hodin předchozího pracovního dne (D+1) a končí v 16 hodin stávajícího pracovního dne (D). Přijímání zpráv pro nový účetní den začíná v 17 hod dne (D+1), vypořádání platebních příkazů probíhá od 5 hod stávajícího dne, v 15.30 hod systém ukončí příjem vstupních souborů, do 16 hod je doladován. Data se do systému předávají v elektronické podobě pomocí komunikační sítě, která předává automaticky informace mezi clearingem a bankami. Banky mohou sledovat vypořádání v reálném čase.

6.2.6 Platební systémy v EU

V rámci EU je platební styk prováděn prostřednictvím několika platebních systémů.

TARGET 2 (*the second-generation Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer System*) provozuje Evropská centrální banka (*European Central Bank – ECB*). Jedná se o evropský decentralizovaný mezibankovní zúčtovací systém, který byl vytvořen k podpoře eurosystému a hladkého průběhu platebního styku.

Platební systém TARGET 2 je určen pro obchodní banky, kterým umožňuje vypořádání transakcí v eurech v reálném čase. Systém mohou využívat jen ty obchodní banky, které mají sídlo nebo pobočku v některé z členských zemí EU a které mají přístup k příslušnému národnímu eurovému systému hrubých plateb v reálném čase (RTGS).

Poplatková politika tohoto systému je založena, mimo jiné, na plné návratnosti vynaložených nákladů.

Vedle výše uvedeného platebního systému jsou v rámci EU provozovány i **další platební systémy**:

EURO1 – soukromý platební systém určený pro domácí i přeshraniční platby v eurech mezi bankami v rámci EU; systém je založen na netto principu.

STEP1 – soukromý euroclearingový systém, který je založen především na zpracování obchodních příhraničních plateb malého objemu.

STEP2 – celoevropský automatizovaný zúčtovací systém, určený pro převádění příhraničních převodů a domácích plateb velkého objemu.

V rámci EU existují také tři **bankovní e-payment kanály**, v nichž je domácí měnou euro a které jsou využívány v tuzemském platebním styku. Jedná se o *Giropay* (v Německu), *iDeal* (v Nizozemsku) a *eps* (v Rakousku). Lze využít také jeden **nebankovní e-payment kanál**, a to pro tuzemský i zahraniční platební styk s možností plateb ve více měnách.

Důležitou součástí budování jednotného trhu Evropské unie je integrace v oblasti platebního styku. Po zavedení společné měny euro bylo třeba řešit také sjednocení platebního styku u bezhotovostních plateb. Základem se zde stalo vytvoření tzv. **Jednotné oblasti pro platby v eurech - SEPA** (*Single Euro Payments Area*).

SEPA má zajistit u eurových plateb **odstranění rozdílů mezi platbou přeshraniční a vnitrostátní**. Pro občany EU se oba tyto typy mají stát platbami „domácími“, tak aby klient nemusel rozlišovat, zda jde o platbu do jiné země nebo např. jen do sousedního města. K eurovému platebnímu styku tak může stačit jediný účet kdekoli v rámci SEPA. Přínosem pro klienty tak bude větší komfort a pohodlí, a zejména zvýšení konkurence nabízených služeb, které má vést k jejich zlevňování a zrychlení vývoje inovativních řešení. Pro provádění plateb mají všude v SEPA platit stejné základní podmínky. Jsou stanoveny povinné náležitosti plateb, klient ví předem, které údaje musí kdekoli v SEPA poskytnout pro platbu bance nebo jinému poskytovateli platebních služeb a které informace přesně protistrana transakce obdrží (to by bez SEPA nebylo dobře možné, neboť různé národní platební systémy nejsou vzájemně kompatibilní). Unifikace SEPA plateb bude znamenat celkové zefektivnění eurového platebního styku, očekávají se značné úspory pro klienty - uživatele platebních služeb i pro poskytovatele platebních služeb (do 6 let by úspory měly činit celkem 123 mld. €).

SEPA je provozován *EBA Clearing*. Je to přidružený systém TARGET2. To znamená, že zapojené banky si pomoci tohoto systému vymění data o jednotlivých platbách a na konci dne pak přes Target2 jen vyrovnají vzniklé saldo (tj. když banka A pošle do banky B 100 tisíc plateb v celkovém objemu 10 mil EUR a banka B do banky A taky 100 tisíc plateb v celkovém objemu 11 mil EUR, tak přes Target2 půjde na konci dne jen jedna platba 1 mil EUR z banky B do banky A). Ve výsledku je to pak levnější než Target2. Ne všechny banky jsou členy obou systémů, a tak mohou nastat určité komplikace, pokud chcete zaslat zvýhodněnou europlatbu mezi bankami, které využívají pouze jednoho z těchto dvou systémů a to ještě každá jiného.

6.2.7 Lhůty v platebním styku

Základní lhůta **mezi různými poskytovateli na území ČR**: od poskytovatele plátce k poskytovateli příjemce nejpozději do konce následujícího pracovního dne.

Jedná-li se o platební transakci, ke které je dán papírový platební příkaz, prodlužuje se lhůta podle odstavce 1 o další pracovní den.

V **rámci téhož poskytovatele**: peněžní prostředky musejí být dány příjemci k dispozici nejpozději na konci dne, v němž nastal okamžik přijetí příkazu poskytovatelem.

Plátce a jeho poskytovatel si mohou dohodnout **lhůtu o 1 pracovní den delší**, než je uvedeno výše, jedná-li se o platební transakci v:

- měně euro, ke které je dán papírový platební příkaz a která nezahrnuje směnu měn,
- měně euro, ke které je dán papírový platební příkaz a která zahrnuje směnu měn mezi měnou euro a měnou členského státu, na jehož území ke směně měn dochází, nebo
- české měně, která je prováděna výlučně na území České republiky a zahrnuje jinou směnu měn než směnu mezi českou měnou a měnou euro.

Plátce a jeho poskytovatel si mohou dohodnout **lhůtu o 3 pracovní dny delší**, než je lhůta základní, jedná-li se o platební transakci, v:

- měně euro, která zahrnuje směnu měn mezi měnou euro a jinou měnou, než měnou členského státu, na jehož území ke směně měn dochází,
- české měně, která není prováděna výlučně na území České republiky,
- měně jiného členského státu s výjimkou měny euro.

6.2.8 Finanční arbitr

Finanční arbitr je mimosoudní orgán k řešení sporů, který bezplatně rozhoduje spory mezi zákazníky a finančními institucemi. Institut byl zřízen k 1. lednu 2003 v rámci harmonizace práva České republiky se zeměmi Evropské unie, a to na základě zákona Parlamentu České republiky č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi.

S účinností od 1. 2. 2016 je podle § 1 odst. 1 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů, k rozhodování sporu spadajícího jinak do pravomoci českých soudů je příslušný též finanční arbitr, jedná-li se o spor mezi spotřebitelem a

- a) poskytovatelem platebních služeb při poskytování platebních služeb,
- b) vydavatelem elektronických peněz při vydávání a zpětné výměně elektronických peněz,
- c) věřitelem nebo zprostředkovatelem při nabízení, poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru nebo jiného úvěru, zápůjčky, či obdobné finanční služby,
- d) osobou obhospodařující nebo provádějící administraci fondu kolektivního investování nebo nabízející investice do fondu kolektivního investování nebo srovnatelného zahraničního investičního fondu při obhospodařování nebo provádění administrace fondu kolektivního investování nebo nabízení investic do fondu kolektivního investování nebo srovnatelného zahraničního investičního fondu,

e) pojistitelem nebo pojišťovacím zprostředkovatelem při nabízení, poskytování nebo zprostředkování životního pojištění,

f) osobou provozující směnářenskou činnost při provádění směnářského obchodu,

g) stavební spořitelnou nebo zprostředkovatelem při nabízení, poskytování nebo zprostředkování stavebního spoření,

h) obchodníkem s cennými papíry, vázaným zástupcem, obhospodařovatelem investičního fondu nebo zahraničního investičního fondu nebo investičním zprostředkovatelem při poskytování investičních služeb nebo při výkonu činností podle § 11 odst. 1 písm. c) až f) zákona o investičních společnostech a investičních fondech.

Sjednání rozhodčí smlouvy nevyklučuje pravomoc finančního arbitra. **Finanční arbitr usiluje zejména o smírné vyřešení sporu.**

Finanční arbitr je oprávněn rozhodovat například v následujících sporech:

- spor v případě nevydání peněz bankomatem při výběru z bankomatu,
- spor o vícenásobné zaúčtování transakce výběru z bankomatu,
- spor o zneužití platební karty třetí osobu k výběru z bankomatu,
- spor o několikanásobné zaúčtování transakce při nákupu u obchodníka,
- spor o zneužití platební karty při platbě u obchodníka třetí osobou,
- spor při opožděné realizaci platební transakce,
- spor při neprovedení inkasa,
- spor o výši kurzového rozdílu při bezhotovostním převodu z platebního účtu do zahraničí,
- spor z neautorizované platební transakce,
- spor o správnost poplatku účtovaného za poskytnutí platební služby apod.

6.3 Nástroje platebního styku

Nejprve budou představeny **základní pojmy** týkající se nástrojů platebního styku.

Převádějíci instituce – banky, pobočky zahraničních bank a jiné osoby (zejména právnické), které provádějí nebo zprostředkovávají převody peněžních prostředků jako podnikání na území České republiky, a dále vydavatelé elektronických platebních prostředků. Kde svému podnikání musí mít licenci ČNB.

Plátce – uživatel, z jehož platebního účtu mají být odepsány peněžní prostředky k provedení platební transakce nebo který dává k dispozici peněžní prostředky k provedené platební transakce.

Příjemce – uživatel, na jeho platební účet se mají podle platebního příkazu připsat peněžní prostředky nebo jemuž mají být podle platebního příkazu peněžní prostředky dány k dispozici.

Spotřebitel – každá fyzická osoba, která uzavírá smlouvu s poskytovatelem nebo vydavatelem elektronických peněz nebo s nimi jinak jedná mimo rámec své podnikatelské činnosti anebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání.

Platební příkaz – pokyn poskytovateli, jímž plátce nebo příjemce žádá o provedení platební transakce.

Převod – finanční operace prováděná na základě příkazu, který dal příkazce své převádějící instituci za účelem provedení platební transakce. Může se uskutečnit odepsáním peněžních prostředků z účtu příkazce nebo složením hotovosti příkazcem a připsáním na účet příjemce nebo výplatou hotovosti příjemci. Jedná se tedy o bezhotovostní či hotovostní formu nebo kombinaci obou. Převodem se tedy rozumí úhrada z podnětu plátce platby (příkazce), jedná se o tzv. příkaz k úhradě, nikoli o inkasní formu placení (příkaz k inkasu). Bezhotovostní převod a výběr hotovosti se provádějí na základě smlouvy mezi převádějící institucí a klientem (příkazcem), tj. většinou smlouvy o běžném účtu, pak se jedná o tzv. absolutní obchod.

Za převod se nepovažují převody prováděné tuzemským poštovním příkazem, tuzemské platby daní, poplatků a pojistného na sociální zabezpečení a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění, které jsou upraveny zvláštními zákony.

6.3.1 Příkaz k úhradě

Příkaz k úhradě představuje platební příkaz z podnětu plátce. Používá se jako základná forma placení za zboží a služby, ale je vhodný také pro platby finanční povahy (např. daně, zálohy, clo). Obsahem příkazu k úhradě je pokyn klienta jeho bance, aby na vrub jeho účtu provedla určitou platbu ve prospěch účtu třetí osoby – příjemce platby.

Úhrady provádíme buď jako obchodní platby (úhrady zboží, služeb, licencí a patentů atd.), nebo jako platby neobchodní (úhrady stipendia, alimentů, poplatků dědického řízení, darů, honorářů apod.).

Dnem účinnosti příkazu k převodu finanční částky se rozumí den, kdy příkazce splnil všechny smluvní podmínky požadované k uskutečnění převodu převádějící institucí, jejímž je klientem, podmínky stanovené zákonem o platebním styku a případné další povinnosti, stanoví-li tak zvláštní předpis. Úhrady plateb do státního rozpočtu (cel, daní, poplatků apod.) se podle zákona o platebním styku musí konat ve stanoveném termínu – jde o den, kdy jsou finanční prostředky připsány na účet příjemce. V praxi to tedy znamená odesílat takovéto platby v dostatečném časovém předstihu. Naopak u plateb došlých v korunách na účet zákon ukládá bankám povinnost připsat finanční prostředky v den, kdy je obdržela.

Jestliže si příkazce určí den, kdy se mají peněžní prostředky na základě příkazu k převodu odepsat z jeho účtu (tzv. den splatnosti), nastává účinnost příkazu k převodu v tento den.

Příkazy k úhradě mohou být předkládány pro každou platbu jednotlivě – **jednotlivý příkaz k úhradě**, nebo může být uvedeno více plateb na tzv. **hromadném příkazu k úhradě**. V poslední době vystupuje do popředí význam **trvalého příkazu**. Při použití

tohoto způsobu dává klient trvalý příkaz své bance k provádění opakujících se plateb v určitých termínech a platba je prováděna ve stejné výši (např. platba pojistného, nájemného apod.).

Povinné náležitosti příkazu k úhradě:

- označení, zda se jedná o příkaz k úhradě nebo příkaz k inkasu,
- bankovní spojení plátce,
- bankovní spojení příjemce,
- částku v české měně,
- podpis či jiný kód zajišťující identifikaci příkazce.

Nepovinné náležitosti:

- **Variabilní symbol (VS)** – identifikátor plateb v tuzemském platebním styku, max. 10 čísel. Variabilní symbol je velmi častý a vyžadovaný údaj na platebních příkazech. Uvádí se především na prodejních a nákupních dokladech a slouží stejně jako konstantní symbol k identifikaci plateb. Protože se jedná o nepovinnou náležitost, mohlo by se zdát, že vyplňovat variabilní symboly je zbytečné. Pravdou však je, že jeho význam je velmi důležitý, hlavně při párování dokladů.
- **Specifický symbol (SS)** – upřesňuje variabilní symbol, max. 10 čísel. Dříve byl specifický symbol používán i jako součást bankovního účtu a vkladních knížek České spořitelny. Zákazníci jedné pobočky banky měli stejný účet, který se rozlišoval právě specifickým symbolem. Tato zvláštnost skončila 5. dubna 2004, kdy došlo k přečíslování v souladu s pravidly Evropské unie. V ostatních českých bankách již čísla účtů požadavkům Evropské unie odpovídala. Ještě pět let však bylo možné posílat peníze i na účty s původním číslem a specifickým symbolem.
- **Konstantní symbol (KS)** - bankovní identifikátor, většinou 4 číslice. Konstantní symbol je tvořen několika čísly, která udávají charakter platby. Tato čísla nám mimo jiné prozradí způsob platby - je-li prováděn platební příkaz bankou, nebo jinou finanční institucí. Do roku 2004 byly konstantní symboly povinnou náležitostí všech příkazů k zúčtování. Dnes už se musí uvádět pouze u těch plateb, které se přímo dotýkají státního rozpočtu. Existují i jiné případy, které vyžadují uvedení konstantního symbolu, takové jsou stanoveny zvláštním právním předpisem. V praxi se většinou vždy včas dozvíte, jaké symboly máte vyplnit do platebních příkazů.

Příklady konstantních symbolů:

0308	platby za služby (kromě plateb pod symbolem 40X)
0358	hotovostní platba na poště
0379	ostatní příjmy
0402	platby za přepravné
0554	finanční platby ostatní
0934	dávky sociálního zabezpečení
1314	místní poplatky
1379	vklady obyvatel

- **Datum vystavení příkazu**
- **Datum splatnosti příkazu** - den, kdy mají být peněžní prostředky odepsány z účtu plátce.

6.3.2 Příkaz k inkasu

Příkaz k inkasu představuje platební příkaz z podnětu příjemce platby. Jde o příkaz příjemce platby jeho bance, aby zprostředkovala převod peněžních prostředků na vrub účtu plátce ve prospěch účtu výstavce inkasního příkazu.

Příkaz k inkasu se předkládá na formuláři stanoveném bankou. Náležitosti příkazu k inkasu jsou stejné jako u příkazu k úhradě.

Použití tohoto instrumentu se však obecně omezuje jen na případy, kdy:

- je tento způsob placení stanoven právními předpisy,
- je tento způsob placení dohodnut mezi plátcem a jeho bankou,
- je k tomu banka vedoucí účet plátce oprávněna na základě smlouvy o zřízení a vedení účtu pro zúčtování debetních úroků, poplatků za bankovní služby apod.

Peněžní částky za debetní úroky a poplatky (ceny) za služby spojené s vedením účtu a za zpracování položek platebního styku banky většinou zúčtovávají jako přímé inkaso z běžného účtu klienta, pokud není ve smlouvě o zřízení a vedení účtu uvedeno jinak. Plátcí jdou peníze *na vrub*, jeho účet je *debetován*. Příjemce platby přijímá peníze *ve prospěch*, jeho účet je *kreditován*.

Pro banku znamená inkasní forma platebního příkazu větší riziko než klasický příkaz k úhradě, neboť má při realizaci příkazu k inkasu povinnost vykonat více úkonů, než je tomu u příkazu k úhradě.

V současné době se inkasní forma placení vyskytuje nejčastěji při tzv. **SIPO** neboli **sduženém inkasu plateb obyvatelstva**. Ty jsou prováděny prostřednictvím České pošty, která si částky inkasuje z příslušného bankovního účtu.

6.3.3 Zahraniční platební příkaz

Z hlediska četnosti jsou nejvyužívanějším nástrojem platebního styku se zahraničím tzv. hladké platby, tj. bankovní převod.

Zahraniční platební příkaz má obvykle tyto náležitosti:

- název příkazce a číslo jeho účtu, pokud je užíváno,
- částka, která má být placena v cizí měně,
- název cizí měny v kódu ISO,
- jméno a adresa peněžního ústavu příjemce,
- informace o tom, kdo platí bankovní poplatky,

- účel úhrady – platební titul – uvádí se z důvodu statistického sledování peněžních toků ze strany ČNB a slouží pro potřeby měnové politiky,
- podpisy klienta (dle podpisových vzorů),
- datum.

Důležitým polem zahraničního platebního příkazu je určení, kdo hradí výlohy spojené s realizací platby. Jedná se o skutečnost, že s platbou jsou spojeny poplatky banky na straně plátce, příjemce a tzv. poplatky zprostředkující banky. V příkaze musí být proto vyplněn jeden z následujících symbolů:

- **OUR (NETTO)** – všechny bankovní poplatky k tíži příkazce (plátce),
- **BEN** – všechny bankovní poplatky k tíži příjemce.

Vždy je vhodné se předem s protistranou dohodnout, který typ poplatků se použije.

Obvyklé lhůty pro zpracování platebního příkazu do zahraničí standardním způsobem činí **tři až pět dnů**.

Přeshraniční a zahraniční úhrady jsou prováděny také na základě zákona č. 219/1995 Sb., devizový zákon, ve znění pozdějších předpisů.

6.3.4 Směnky

Směnka je krátkodobý cenný papír, který splňuje zákonem stanovené náležitosti, obsahující bezpodmínečný příkaz zaplatit částku uvedenou na směnce ve stanovenou dobu.

Směnky jsou tradičním nástrojem průmyslových a obchodních společností pro získání krátkodobého financování.

V ČR je používání směnek upraveno Směnečným a šekovým zákonem č. 191/1950 Sb. V praxi většinou slouží ke krytí vzájemných dodavatelsko-odběratelských vztahů.

Směnky slouží nejen k zajištění plnění dluhů, kdy díky jejímu vlastnění snadněji získáme své peněžní pohledávky, ale mohou sloužit jako platební prostředek. Tuto funkci plní směnky, které lze nabídnout před vypršením doby splatnosti k odkupu bankám, které stávajícím věřitelům vyplatí peněžní prostředky, avšak snížené o úroky, které plynou za zbývající dobu do splatnosti směnky. Také si banky za tuto transakci většinou žádají i další poplatky. Takovýto obchod se označuje jako **eskont směnky bankou (eskontní úvěr)**. **Reeskont směnky** pak znamená eskont směnky (již jednou eskontované komerční bankou) centrální bankou.

Použití směnky má určité výhody a nevýhody pro dodavatele a odběratele.

- **Výhody pro dodavatele** – směnka představuje jednoduchý platební instrument. Jediným problémem je její správné vyplnění, aby směnka obsahovala všechny náležitosti stanovené zákonem. Pro majitele představuje závazek dlužníka, který je soudně vymahatelný.

- **Výhody pro odběratele** – obchodní směnky jsou vystavovány na podkladě faktur, takže odběratel v případě, že mu je předkládána směnka k přijetí a má pochybnosti, může akceptaci odmítnout, kontaktovat věřitele a záležitost s ním vyjasnit.
- **Nevýhody pro dodavatele** – nevýhodné jsou důsledky spojené s existencí směnky. Dochází k tomu, kdy dodavatel dodal zboží a jako krytí obdržel směnku. Odběratel ovšem svému závazku dostát nemůže nebo nechce. Riziko spočívá v prodloužení doby zaplacení nebo v horším případě k definitivnímu odmítnutí platby, kdy se dodavatel musí své pohledávky domáhat soudně.
- **Nevýhody pro odběratele** – užití směnky je rizikem tehdy, jestliže kromě originálu akceptoval ještě stejnopis (duplikát) směnky a oba tyto papíry se dostaly do oběhu, byly prezentovány k proplacení a dlužník na jejich základě plnil.

Nevýhodou směnek je i to, že musí být vystavena se zákonem stanoveným obsahem a pokud některá z jejích podstatných náležitostí chybí, pak směnka není platná. **Náležitosti směnky** upravuje Zákon směnečný a šekový (č. 191/1950 Sb.):

1. označení, že jde o směnku – v textu (nestačí jen v nadpisu, ale musí být uvedeno v textu listiny);
2. bezpodmínečný příkaz zaplatit určenou sumu;
3. splatnost směnky (datum, příp. období):
4. tzv. na viděnou
5. na určitý čas po viděné
6. na určitý čas po datu vystavení směnky
7. na určitý den
8. jméno směnečného dlužníka, tj. toho, kdo má platit - u směnky vlastní je to výstavce, u cizí směnky směnečník;
9. jméno směnečného věřitele;
10. místo, kde má být placeno. Není-li platební místo určeno, platí, že místo vystavení směnky je místem platebním a zároveň místem výstavcova bydliště.
11. datum a místo vystavení směnky;
12. podpis výstavce.

Na trhu neexistuje pouze jeden druh směnky, ale jsou tři základní – vlastní, cizí a cizí směnka na vlastní řad.

Vlastní směnku vystavuje dlužník, který se zavazuje, že v den splatnosti zaplatí částku uvedenou na směnce a v místě předem určeném. V textu musí být zřetelně označeno slovo „zaplatím“.

Cizí směnkou výstavce vyzývá třetí osobu (nazývanou jako směnečník), aby zaplatila částku uvedenou na směnce v daném místě a čase věřiteli, protože on sám dlužník příslušné prostředky nemá nebo chce zvýšit důvěryhodnost směnky. V případě, že směnečník, který je uveden na směnce, souhlasí se svou funkcí, akceptuje tuto směnku svým podpisem. Po tomto podpisu se stává hlavním dlužníkem. Směnky většinou akceptuje banka, u které má dlužník účet a oba subjekty si předem stanoví podmínky, za jakých proběhne tato transakce. Směnka cizí obsahuje slovo „zaplatíte“.

V situaci, kdy věřitel nechce čekat, až dlužník vystaví směnku, tak sám vystaví **směnku cizí na vlastní řád** a nechá ji dlužníkovi podepsat – akceptovat. Tato směnka musí mít v sobě obsaženu větu „*zaplatte za tuto směnku na řád náš vlastní*“.

Pro potřeby firemního účetnictví jsou dále rozdělovány **směnky k inkasu a k úhradě**.

Podle důvodu vystavení rozlišujeme:

- **platební směnky** – smyslem a účelem platební směnky je, aby v okamžiku její splatnosti došlo k proplacení;
- **zajišťovací směnky** – smyslem zajišťovací směnky není její proplacení, ale zajištění toho, aby byl splněn jiný závazek. V okamžiku kdy je splněn směnkou zajištěný závazek, zaniká dle dohody důvod platit podle směnky.

Podle lhůty splatnosti jsou směnky klasifikovány:

- **denní (fixní) směnka** – je uveden konkrétní den splatnosti,
- **datosměnka** – splatnost je dána uvedením lhůty od data vystavení směnky (např. za 3 týdny ode dneška),
- **vistasměnka (na viděnou)** – je splatná při předložení směnečnému dlužníkovi (lhůta splatnosti je na směnce vyjádřena např. formulací „při předložení“, „vista“, „na viděnou“ apod.),
- **lhůtní vistasměnka** – splatnost je dána uvedením lhůty následující po viděné (např. za 2 týdny po viděné).

6.3.5 Šeky

Šeky jsou klasickým nástrojem platebního styku, který má dlouholetou historickou tradici. Šek jako nástroj platebního styku byl vyvinut již v 15. století v italských obchodních centrech. Šeky se používaly jak v obchodním platebním styku, tak i při neobchodních platbách soukromých fyzických osob.

Obliba a rozšířenost šeků je v jednotlivých zemích různá. V ČR je používání šeků upraveno zákonem Směnečným a šekovým č. 191/1950 Sb., který je v souladu s tzv. Ženevskými konvencemi. **Ženevská konvence** je mezinárodně platná dohoda, podle které je právo šekové a směnečné upraveno v řadě zemí kontinentální Evropy. Druhá oblast je tzv. **Anglosaská**, kde se právo šekové a směnečné řídí odlišnými zvyklostmi. Do Anglosaské oblasti patří především USA, Kanada, Velká Británie, Austrálie, Nový Zéland a Jihoafrická republika.

Šek je cenný papír, který nahrazuje při placení hotovost, proto se jedná o platební nástroj (instrument), nikoliv o úvěrový instrument. Šek je v podstatě platební příkaz, kterým dává výstavce šeku bezpodmínečný příkaz bance (peněžnímu ústavu, šekovníkovi), aby k tíži jeho účtu zaplatil částku uvedenou na šeku ve prospěch osoby uvedené na šeku.

Zákon směnečný a šekový stanoví podstatné náležitosti, které musí šek obsahovat. Chybí-li některá z podstatných náležitostí, nemůže být listina požadovaná za šek.

Podle zákona musí šek obsahovat tyto **podstatné náležitosti**:

a) formální:

- písemná forma,
- jeden jazyk, ve kterém musí být listina sepsána;

b) obsahové:

- v souvislém textu musí být uveden slovo „šek,“
- příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu, částka se uvádí číselně a slovně,
- jméno toho, kdo má platit (šekovníka). **Šekovníkem** je banka, která vede účet, z něhož má být na základě šeku placeno,
- údaj místa, kde má být placeno,
- datum a místo vystavení šeku,
- podpis výstavce, který musí být v souladu s podpisovým vzorem k běžnému účtu.

Vedle výše uvedených podstatných náležitostí požadují banky v ČR, aby na šeku byly uvedeny další údaje, a to:

- bankovní spojení plátce (číslo jeho účtu),
- konstantní symbol,
- číslo šeku.

Šek je splatný při předložení (na viděnou). Zákonem jsou stanoveny lhůty, ve kterých je nutné šek předložit k proplacení. Po uplynutí této zákonné lhůty může výstavce šek odvolat. Pokud šek nebyl odvolán, je možné ho předložit k proplacení, ale je na šekovníkovi, zda ho proplatí či nikoliv.

Lhůty pro předložení šeku k proplacení:

- šek je vydaný a splatný ve stejném státě, platí lhůta 8 dní,
- šek je vydaný v jednom státě, splatný ve druhém státě stejného světadílu, platí lhůta 20 dnů,
- šek je vydaný v zemi jednoho světadílu a splatný v zemi jiného světadílu, platí lhůta 70 dní.

Tyto lhůty pro předložení šeku k proplacení jsou platné pouze v oblasti Ženevské konvence.

Šek lze proplácet v tuzemské měně podle místa splatnosti, a to i v případě, že šek je vystaven na jinou (cizí) měnu. Částka se pak přepočte podle kurzu, který je platný v den proplacení, nebo v kurzu, který byl platný v den předložení k proplacení, a to dle volby majitele šeku.

Majitel šeku předkládá šek obvykle k proplacení prostřednictvím své banky. Banka přijme šek k inkasu a částku většinou klientovi proplatí až po obdržení úhrady od šekovníka. Pokud se bude jednat o velmi kvalitní šek (*bankovní šek*), může banka od klienta šek odkoupit a klient získá peněžní prostředky ihned.

Pokud by došlo ke ztrátě nebo zcizení šeku, lze zabránit proplacení šeku neoprávněné osobě vystavením příkazu k zastavení placení šeku, tzv. *stoppayment šeku*.

Šeky představují v bezhotovostním platebním styku **relativně pomalou formu placení**, kdy příjemce (beneficient) získá peněžní částku až s určitým časovým odstupem. Toto je výhodné pro plátce, kdy jeho účet je peněžní částkou zatížen až v době proplacení šeku, a nikoliv v době jeho vystavení.

Podle toho, kdo šek vystavil, rozlišujeme:

- **Šeky bankovní** – výstavcem bankovního šeku je banka a vystavuje ho na žádost svého klienta. Bankovní šek je kryt zablokováním peněžních prostředků na běžném účtu klienta (popř. úvěrem), z čehož vyplývá, že se jedná o velmi kvalitní druh šeku z hlediska jistoty placení.
- **Šeky soukromé** – výstavcem je fyzická nebo právnická osoba (nebankovní subjekt), která má účet v bance. Zpravidla jsou soukromé šeky vystavovány na formulářích ze šekové knížky, kterou majitel obdržel ke svému účtu vedenému u příslušného peněžního ústavu. Kvalita šeku se odvíjí od bonity jeho výstavce.

6.3.6 Platební karty

Historie platebních karet sahá na počátek 20. století. První platební karta byla vyrobena z plechu v roce 1914 americkou telefonní a telegrafní společností **Western Union Telegraph Company**. Tato karta opravňovala klienta k telefonování bez nutnosti okamžitého placení. Tyto první platební karty byly určitou formou spotřebitelského úvěru a zákazníci utratili většinou mnohem více peněz, než kdyby platili v hotovosti ihned.

K moderním platebním nástrojům lze zařadit platební karty, které jsou využívány především spotřebitelským sektorem. Držitelem platebních karet mohou být fyzické i právnické osoby. Právnické osoby využívají druhy karet označovaných tzv. *business card*, které jim umožňují pohodlné hrazení většinou cestovních výloh.

Platební karty jsou vydávány především bankami, i když existují i nebankovní vydavatelé platebních karet. Velký rozvoj bankovních platebních karet byl hlavně způsoben značným pokrokem v oblasti elektroniky.

V ČR se začaly platební karty používat se zpožděním. Občané se poprvé mohli setkat s platební kartou v roce 1968, kdy cestovní kancelář ČEDOK začala přijímat platební karty **Diners Club Int**.

Živnostenská banka se stala průkopníkem ve vydávání karet u nás. Nejenže v roce 1988 začala k tuzexovému účtu poskytovat první kartu na českém trhu, ale jako první banka na našem území se stala členem mezinárodní společnosti a již v roce 1991 vydala první VISA kartu u nás.

Platební karta je plastická karta odpovídající mezinárodním normám, kterou oprávněný držitel může provádět bezhotovostní platby a výběry hotovosti z běžného účtu, k němuž je karta vystavena. Provedení platebních karet je určeno *mezinárodní*

normou ISO 3554, která předepisuje standardní rozměr karty (85,6mm x 54,0mm x 0,76mm); dále na kartě musí být uvedeny stanovené informace v předepsané formě a karta musí být vyrobena z určitého materiálu.

Existuje celá řada druhů platebních karet. Nejčastější klasifikace je podle způsobu zúčtování, způsobu provedení, vydávající asociace, použitelnosti či technologie.

Podle způsobu zúčtování, tj. jakou cestou se banka dostane k penězům, které klient utratil, rozlišujeme:

- **Debetní karty** – klientský účet je zatížen bezprostředně po realizaci platby (v on-line systému), obecněji poté, co banka obdrží informace o provedení platby. Tento typ karty obvykle neumožňuje přechod účtu do debetu, a tak v podstatě nereprezentuje z pohledu banky úvěrové riziko (samozřejmě je možno definovat riziko operační. Banka má možnost u této karty průběžně upravit limit čerpání s ohledem na vývoj zůstatku klientova účtu.
- **Kreditní karty** – jejich prostřednictvím poskytuje banka automaticky spotřebitelský úvěr, takže klient může přejít při placení do debetu ve výši úvěrového limitu dohodnutého s bankou. Úvěr je splácen pravidelně nebo nepravidelně, většinou prostřednictvím měsíční splátky v minimální stanovené výši. Klient může využít i tzv. bezúročného období, a pokud uhradí závazek ve stanovené lhůtě (obvykle rozmezí 30 – 45 dní), není jeho účet zatížen úrokem.
- **Charge karty** – platební karta s odloženou splatností. Funguje obdobně jako kreditní karta s tím rozdílem, že po skončení účetního cyklu musí klient splatit bance celý dluh najednou. Z čerpané částky se neúčtuje žádný úrok. Tento druh karet není příliš rozšířen. Banky je poskytují jen těm nejbonitnějším klientům s dlouhou historií (karty American Express, Diners Club). Slouží především jako služební karty ve firmách.
- **Nákupní úvěrové karty** – vydávají nebankovní instituce. Od kreditních karet vydávaných bankami se liší zejména cenou, výší úročení a omezenou použitelností. Například: MoneyCard Gratis, Premia karta, Aura karta.
- **Affinity karty** – jsou karty vydávané bankami nebo specializovanými organizacemi společně s nekomerčními subjekty, jako jsou např. profesní sdružení, charitativní organizace nebo nadace. Jejich cílem je pro platební karty konkrétního vydavatele získat skupinu osob, které spojuje společné povolání (lékaři, právníci ap.), společné zájmy (ochrana zvířat, ochrana přírody, charitativní činnost aj.) nebo členství v zájmových klubech (např. sportovních). Aby byl kartový program úspěšný, musí členům cílové skupiny přinést zvláštní hodnotu navíc.
- **Co-brandové platební karty** – vznikají ve spolupráci vydavatele s nějakou společností z komerční sféry (např. mobilní operátoři, obchodní řetězce, letecké společnosti a další). Při platbě kartou získává držitel nějaké výhody, slevy či bonusové body. Tato platební karta přináší výhody všem zúčastněným (bance, držiteli i obchodním partnerům). Někdy je potřeba pro získání karty splnit určité podmínky jako je například členství v určité organizaci nebo uzavření smlouvy s obchodními partnery.
- **Předplacené karty** – fungují na stejném principu jako předplacená karta mobilních operátorů. Na kartu je tedy nejprve vložena určitá částka, kterou může klient disponovat, dokud ji nevyčerpá. Poté musí kartu znovu nabít.

Podle způsobu provedení rozlišujeme dva základní druhy platebních karet:

- **embosované** – identifikační údaje (číslo karty, majitel, platnost apod.) jsou na nich plasticky vyraženy, což umožňuje využití i u obchodníků, kteří nemají elektronický terminál, ale jen tzv. žehličku (imprinter),
- **elektronické** – použitelné pro transakce, které jsou on-line ověřeny v kartovém centru (tj. pro výběr z bankomatů a platby u obchodníků, kteří disponují elektronickým platebním terminálem).

Podle použité technologie rozlišujeme platební karty:

- **s magnetickým proužkem** – má tři záznamové stopy, první a druhá stopa obsahují identifikační údaje majitele karty a slouží jenom pro čtení dat, třetí stopa je určena pro čtení i záznam dat; magnetický proužek neumožňuje tak dobré zabezpečení dat jako čip, a proto na něm není uložen PIN;
- **čipové** – v kartě je zabudován programovatelný mikroprocesor s pamětí; díky vyššímu zabezpečení umožňují uložení PIN a použití karet v režimu off-line (tj. bez nutnosti ověření v centru);
- **hybridní** – karty obsahují jak magnetický proužek, tak čip; v současné době nejrozšířenější.

Karty můžeme dělit také **podle asociace, která je vydává**. V České republice převažují platební karty vydané mezinárodními asociacemi **VISA** nebo **MasterCard**. Akceptace karet obou společností se na našem území v podstatě neliší. Vedle značky karty rozlišujeme také její třídu (model). Čím vyšší třída, tím vyšší je cena karty, větší požadavky na bonitu klienta, ale i vyšší maximální limity.

Do skupiny karet **MasterCard** patří Maestro, MasterCard Electronic, MasterCard Unembossed a MasterCard Standard. K prestižním patří MasterCard Gold, MasterCard Platinum a World Signia. Rozšířená je také MasterCard Business Card.

Mezi karty **VISA** patří elektronická VISA Electron, embosovaná VISA Classic, prestižní VISA Gold, VISA Platinum a VISA Infinite.

Kromě výše uvedených společností vydávají platební karty i další známe společnosti, například **Diners Club**, **JCB** (Japan Credit Bureau), **American Express** (AmEx) nebo **Discover Financial**.

Karty můžeme dělit také podle územní akceptace na tuzemské (platí jen ve státě svého vydání) a mezinárodní (nejsou územně omezeny).

V poslední době se hojně rozšířily **bezkontaktní platební karty**, které umožňují jejich držitelům platby do 500 Kč realizovat pouhým přiložením karty ke čtecímu zařízení. Jedná se o bezkontaktní technologii na bázi čipu a antény - PayPass pod značkou MasterCard a payWave pod značkou Visa.

Rozšiřují se také tzv. **mobilní platby**, které probíhají prostřednictvím aplikace pro komunikaci s terminálem nainstalované do tzv. smart mobilního telefonu.

Od 9. 12. 2015 platí v ČR evropská regulace **mezibankovních poplatků za platby kartou**. Transakční poplatky za platbu kartou mohly být dříve až 1,5 % z celkové platby. Většina prodejců je přímo promítá do ceny prodávaného zboží, a to i zákazníkům, kteří platí v hotovosti. Nová úprava po rozhodnutí Evropského parlamentu limituje poplatky následovně:

- u transakcí prováděných debetními kartami 0,2 procenta z placené částky,
- u transakcí kreditními kartami pak 0,3 procenta.

6.3.7 Elektronické bankovníctví

Elektronické bankovníctví je forma elektronické komunikace mezi bankami a jejich klienty. Při vyřizování svých bankovních operací nepřichází klient do osobního kontaktu s pracovníky banky, ale provádí operace ze svého terminálu nebo jiného technického zařízení, které je veřejně dostupné.

Dle zákona o platebním styku platební prostředky elektronického bankovníctví mohou mít tuto formu:

A. prostředky vzdáleného přístupu k peněžní hodnotě - produkty umožňující využívat klasické bankovní produkty elektronickou cestou. Nejedná se o nové produkty, pouze se proces jejich sjednání, využití a ukončení převedl do elektronické podoby. Tyto prostředky se člení dle formy vzdáleného přístupu:

- platební karty
- homebanking,
- internetbanking
- phonebanking,
- GSM banking

Členění dle možností, které dává klientovi:

- pasivní – umožňují pouze získávání informací od banky.
- aktivní – umožňují provádět platební transakce

B. elektronický peněžní prostředek - platební prostředek, který uchovává peněžní hodnotu v elektronické podobě a který je přijímán jako platební prostředek i jinými osobami, než jeho vydavatelem = **elektronické peníze**. V současnosti existují 2 systémy elektronických peněz:

- uložení peněz na samostatném nosiči, který musí být při transakci fyzicky předložen (karta, minikarta, klíčenka – tzv. token, obvykle s čipem),
- uložení v paměti počítače – přístup a užívání peněžní hodnoty je prostřednictvím sítě (např. PayPal).

PayPal je internetový systém sloužící k nákupům zboží a služeb pořízených prostřednictvím internetu. Službu PayPal může využít jakýkoliv majitel e-mailové adresy a platební karty. Pro aktivaci PayPalu je nutné zadat potřebné informace o platební kartě. Používáním této služby klient získá možnost bezpečného placení na

mnoha zahraničních serverech a obchodech, přitom číslo jeho platební karty bude znát jenom společnost PayPal, takže je to bezpečnější než přímé použití platební karty.

Homebanking

Homebanking je založen na propojení PC klienta, na kterém je nainstalován speciální program, s počítačem banky prostřednictvím datové sítě, může pracovat v offline režimu. Homebanking byl oblíben do konce min. století, pak byl postupně nahrazen internetbankingem. I nyní může být výhodou zejména pro právnické osoby a podnikatele díky možnosti propojení platebního styku s účetnictvím klienta. Bezpečnost je zajištěna pomocí hesel, kódovaných zasílaných zpráv a elektronického (digitálního) podpisu.

Internetbanking

U **internetbankingu** jde o styk s bankou prostřednictvím internetu. Výhodou této služby je to, že umožňuje komunikaci s bankou z jakéhokoliv počítače. Identifikace klienta probíhá pomocí hesla, elektronického klíče, elektronického podpisu, digitálního certifikátu, autentizačního kalkulátoru apod.

Phonebanking (telebanking)

Phonebanking telefonní platební styk založený na komunikaci s bankou prostřednictvím telefonu tak, že klient komunikuje:

- hlasem s živým pracovníkem banky (telefonním bankéřem) nebo
- tlačítky – s živým operátorem, nebo hlasovým informačním systémem (IVR – *Interactive Voice Response*).

Identifikace klienta a ověření totožnosti probíhá za použití PIN a bezpečnostního přístupového hesla. Výhodou je rychlost a úspora času, dále nevyžaduje žádné zvláštní technické vybavení. Mezi nevýhody patří nepříliš široká nabídka služeb a obava klientů z možnosti zneužití. Obliba tohoto způsobu komunikace s bankou klesá.

Mobilní bankovníctví

Mobilní bankovníctví zahrnuje:

- **SMS banking** – komunikace s bankou probíhá pouze prostřednictvím SMS zpráv. Nevýhodou je složitější manipulace, protože SMS zprávy musíte posílat přesně ve formátu daném bankou. Například: U částka účet_debet účet_kredit splatnost [Vvar_symbol] [Kkonst_symbol] [Spec_symbol] [MAC].
- **mobile web banking** – je obdobou online přístupu na účet z domácího počítače. Přihlášení na účet probíhá prostřednictvím webového prohlížeče v mobilním telefonu.
- **GSM banking** – je založen na aplikaci nainstalované na SIM kartu mobilního telefonu – SIM TOOLKIT. Komunikace mezi klientem a bankou je pak prostřednictvím SMS zpráv – SIM toolkit poskytuje šifrování zpráv. Při nahrávání aplikace je SIM karta zašifrovaná a nelze z ní získat žádné údaje, ani když vám ukradnou telefon. Současně je přístup k této aplikaci chráněn zvláštním bankovním PIN, které se nazývá BPIN.

- **JAVA banking** - umožňuje klientovi obsluhovat svůj účet online v kvalitě, kterou přináší internetové bankovníctví. Ve srovnání s GSM bankingem nabízí širší paletu poskytovaných služeb. Pro přístup do banky slouží aplikace (program) napsaný v jazyce Java, která se nainstaluje do mobilního telefonu podporujícího Javu. Komunikace probíhá prostřednictvím datových přenosů.
- **Mobile Internet Banking/ Smartbanking** - spojuje klienta s bankovním serverem bez nutnosti použití webového prohlížeče pomocí tzv. „smart“ telefonů, kde je nainstalované aplikace vyvinutá pro iPhone, Android nebo Blackberry. Nabízí plný sortiment služeb.

QR platba

QR platba je nový moderní způsob platby pomocí chytrého mobilního telefonu s fotoaparátem či kamerou. Optickou čočkou se do mobilu naskenuje QR kód a automaticky se načtou všechny údaje pro platbu.

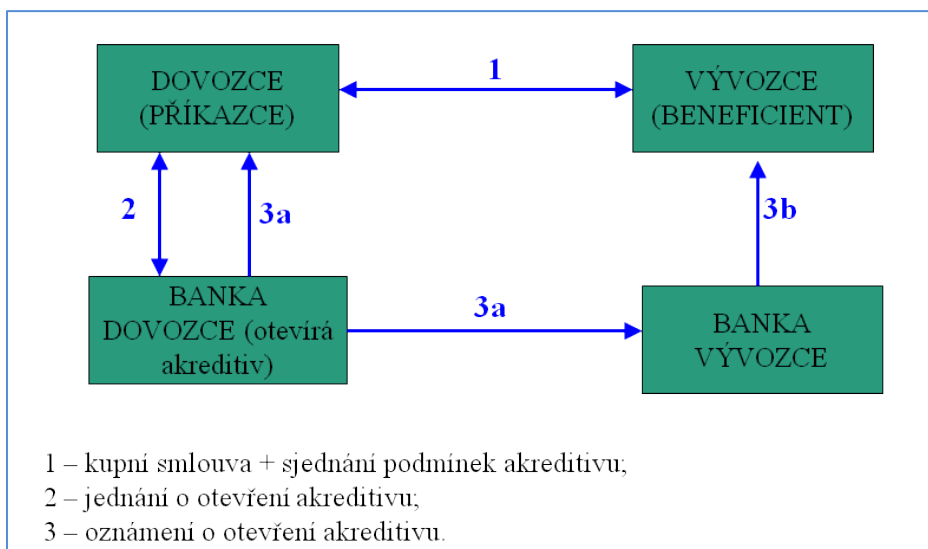
6.3.8 Dokumentární platby

Dokumentární platby jsou platby vázané na předložení sjednaných dokumentů. Využívají se zejména v mezinárodním platebním styku. Lze je definovat jako platby, které jsou určitým způsobem vázány na dokumenty, které souvisí s daným obchodem. Představují způsob, jak zajistit, aby si exportér prostřednictvím dokumentů ponechal kontrolu nad zbožím až do jeho zaplacení. Jedná se v podstatě o placení proti zboží, a to proti dispozičním dokumentům, které toto zboží představují, nebo proti uvolnění zboží ve prospěch importéra.

Dokumentární platby představují vysoce kvalitní platební instrument, který významně snižuje obchodní riziko, ale také představuje možnost získat výhodnější cenové podmínky. Může se jednat o **dokumentární akreditiv** nebo **dokumentární inkaso**. Ve srovnání s hladkými platbami jsou dokumentární platby obecně dražší, ale bezpečnější.

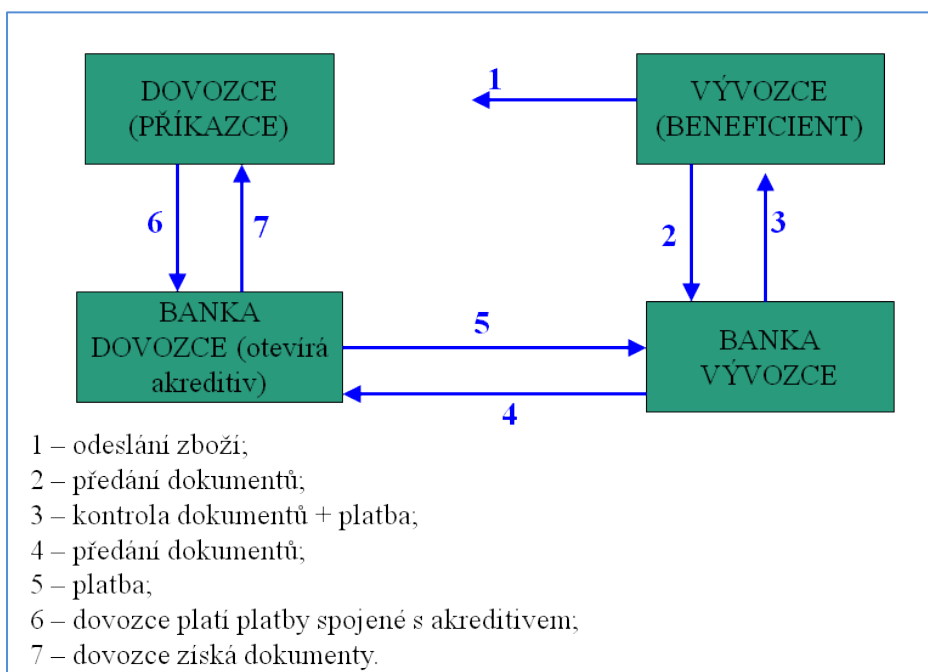
Dokumentární akreditiv

Dokumentární akreditiv (angl. *letter of credit*) je písemný závazek banky odběratele, že poskytne třetí osobě (nebo na její řad) úhradu za dodané zboží, resp. služby, a to pouze při splnění všech akreditivních podmínek. Smlouvou o otevření akreditivu se zavazuje banka na základě žádosti klienta (příkazce) poskytnout určité osobě (příjemci akreditivu, oprávněnému) na vrub příkazce určité plnění za podmínky, že oprávněný splní do určité doby podmínky akreditivu stanovené příkazcem. Příkazce je zavázán zaplatit bance příslušné poplatky spojené s realizací dokumentárního akreditivu.

Obrázek 6.3: Otevření dokumentárního akreditivu

Zdroj: Vlastní zpracování.

Obrázek 6.4: Použití dokumentárního akreditivu

Zdroj: Vlastní zpracování.

V bankovní praxi se postupně vyvinula řada rozdílných typů dokumentárních akreditivů. Lze je kategorizovat podle několika kritérií, a to podle postavení bank v akreditivním obchodu, podle míry závaznosti vystavující banky či podle finančního krytí akreditivu.

Podle postavení bank v obchodě rozlišujeme avizovaný (nepotvrzený) a potvrzený dokumentární akreditiv.

- **avizovaný (nepotvrzený) akreditiv** – povinnost provést příslušné plnění beneficiantovi má pouze banka otevírající akreditiv,
- **potvrzený akreditiv** – potvrzující banka přebírá i závazek za splnění akreditivu (za zaplacení). Otevírající a potvrzující banka jsou vůči beneficiantovi zavázány společně a nerozdílně, beneficiant může požádat o plnění kteroukoliv z nich.

Podle charakteru závazku vystavující banky lze rozlišit odvolatelný a neodvolatelný dokumentární akreditiv. Změnit nebo zrušit akreditiv lze v obou případech a to pouze písemně. Neodvolatelný dokumentární akreditiv zajišťuje beneficiantovi větší jistotu.

- **neodvolatelný akreditiv** – neodvolatelný závazek banky poskytnout plnění za sjednaných podmínek; změnit nebo zrušit lze jen se souhlasem všech zúčastněných stran;
- **odvolatelný akreditiv** – může být otevírající bankou kdykoli zrušen nebo změněn (i bez souhlasu ostatních zúčastněných).

Podle finančního krytí může být akreditiv otevřen jako krytý a nekrytý dokumentární akreditiv.

- **krytý dokumentární akreditiv** – znamená, že současně s otevřením akreditivu vystavující bankou jsou finanční prostředky z účtu příkazce převedeny na účet banky (avizující, příp. potvrzující banky), příp. bankou blokovány na účtu příkazce. Krytý dokumentární akreditiv se použije, je-li vystavující banka z rizikového teritoria nebo k ní nemá oprávněný důvěru.
- **nekrytý dokumentární akreditiv** – nevyžaduje převod finančních prostředků na účet banky či krytí akreditivu blokadou prostředků na účtu příkazce současně s otevřením akreditivu. K zatížení účtu příkazce dochází až po předložení dokumentů beneficiantem a úhradě vystavující banky.

V zahraničních dokumentárních akreditivních se setkáváme nejčastěji s následujícími **dokumenty**:

- **Obchodní dokumenty**: obchodní faktura (konzulární faktura, celní faktura), certifikát o kvalitě, inspekční certifikát, balicí list, vážní list, certifikát o původu, EUR. 1, zdravotní a jiná osvědčení, certifikát beneficianta, předávací protokol, apod.
- **Finanční dokumenty**: cizí směnka (trata).
- **Dopravní dokumenty**: námořní konosament, námořní nákladní list, konosament charter party, multimodální dopravní dokument, letecký nákladní list, silniční nákladní list, železniční nákladní list, říční náložný/nákladní list, zasilatelské dokumenty – FCR, kurýrní a poštovní dokumenty, apod.
- **Pojistné dokumenty**: pojistka, pojistný certifikát, apod.

Mezi hlavní **výhody použití dokumentárního akreditivu** patří:

- vývozce má garanci banky na zaplacení dohodnuté ceny (po splnění akreditivních podmínek);
- dovozce má zajištěno, že po zaplacení získá předmětné dokumenty.

K nevýhodám dokumentárního akreditivu patří:

- celý proces je relativně časově náročný,

- pro dovozce spojeno s náklady v podobě provizí bance.

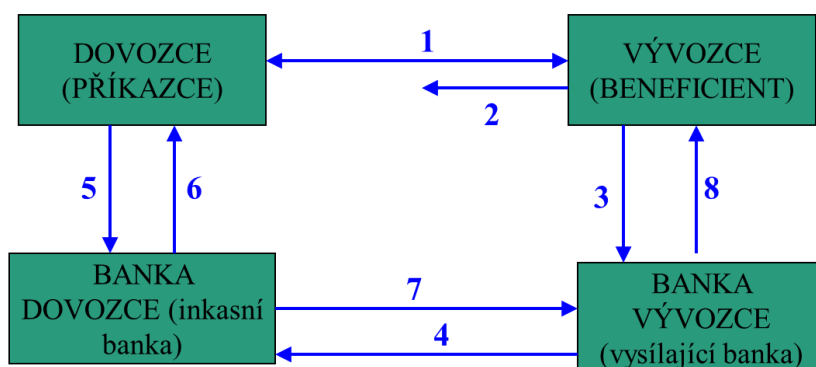
Dokumentární inkaso

Dokumentární inkaso je bez závazkový platební nástroj, který se využívá především v zahraničních obchodních vztazích a jeho podstatou je příkaz prodávajícího své bance, aby za něj získala inkasní částku nebo jiné plnění proti předání daných dokumentů za předem stanovených podmínek.

Stejně jako dokumentární akreditiv poskytuje prodávajícímu jistotu, že za dodané zboží bude zaplacen. Velkou **nevýhodou dokumentárního inkasa** však je, že neupravuje situaci, kdy se kupující rozhodne zboží nepřevzít a nezaplatit. Banka nepřebírá žádný závazek. Jeho výhodou je, že je levnější než dokumentární akreditiv

Podle povinnosti, kterou musí splnit kupující při převzetí dokumentů, rozlišujeme tyto druhy inkasa:

- **Dokumenty s podmínkou D/P** (dokumenty proti zaplacení inkasní částky) – banka vydá kupujícímu dokumenty proti zaplacení inkasa.
- **Dokumenty s podmínkou D/A** (dokumenty proti akceptaci směnky) – banky vydá kupujícímu dokumenty teprve poté, co kupující akceptuje směnku cizí nebo vystaví vlastní směnku.

- 1 – kupní smlouva + sjednání inkasních podmínek;
- 2 – odeslání zboží;
- 3 – žádost o provedení inkasa + předání dokumentů;
- 4 – příkaz k inkasu + předání dokumentů;
- 5 – platba;
- 6 – předání dokumentů oproti platbě;
- 7 – převod plnění (platba);
- 8 – převod plnění (platba).

Obrázek 6.5: Princip dokumentárního inkasa

Zdroj: Vlastní zpracování.

Výhody dokumentárního inkasa **pro prodávajícího:**

- jistota, že banka nevydá dokumenty, pokud kupující nezaplatí nebo nesplnění jiné podmínky.

Výhody dokumentárního inkasa **pro kupujícího:**

- jistota, že zboží bude odesláno,
- platba po dodání zboží.

Shrnutí kapitoly

U **bilančně neutrálních obchodů** banka nevystupuje jako věřitel, ani jako dlužník, ale pouze jen jako zprostředkovatel. Také proto se tyto bankovní obchody nevyskytují v bilanci banky, jsou tzv. bilančně neutrální. Mimobilanční bankovní obchody jsou povinně vykazovány ve výkazu zisků a ztrát.

Příkladem bilančně neutrálních obchodů může být:

- směnářská činnost,
- operace s cennými papíry na jméno a účet klienta,
- poradenství,
- správa majetku a cenných papírů,
- poskytování bankovních záruk,
- zprostředkovatelská činnost,
- poradenská činnost a další.

Nejdůležitějším z bilančně neutrálních obchodů bank je však platební styk. **Platební styk** lze definovat jako vztah mezi plátcem a příjemcem platby, při němž dochází k převodu finančních prostředků zpravidla prostřednictvím jedné, nebo více bank. Platební styk usnadňuje fungování ekonomiky, směnu zboží, služeb a dalších aktiv pro občany, podnikatelské subjekty i státní instituce včetně vlády. Zprostředkování platebního styku patří k nejrozšířenějším činnostem banky.

Hotovostní platební styk zahrnuje všechny hotovostní operace prováděné bankami či jinými fyzickými osobami pro svou potřebu nebo potřebu svých klientů. U bank se jedná zejména o finanční transakce na pokladnách, ve směnárnách, příp. prostřednictvím bankomatů.

Při **bezhotovostním platebním styku** banka provádí platební styk na základě příkazu klienta. Příkaz může klient zadat bance buď na tiskopisech předepsaných bankou (např. tiskopis příkazu k úhradě, příkazu k inkasu), nebo technickými prostředky (příkazy

předávané na datovém nosiči, prostřednictvím mobilního telefonu, pomocí internetbankingu; za elektronický příkaz k úhradě lze považovat i použití platební karty).

Platby mezi dvěma nebo více bankami probíhají v rámci *korespondentského* nebo *clearingového* platebního systému.

Korespondentský platební systém znamená systém, kdy jedna banka otevírá druhé bance účet jako svému klientovi. Pak je platba provedena převodem z jednoho účtu na druhý (z účtu jedné banky na druhý). Pokud banky tyto vazby nemají, musí požádat jinou banku, s níž účet mají, aby transakci za ně provedla.

Clearingový systém představuje systém, kde má banka účet zřízen v zúčtovacím centru, zpravidla u centrální banky. Tak je tomu i v České republice (CERTIS). Pokud plátce i příjemce platby mají účet u stejné banky, provede převod peněz (zúčtování na účtech) tato banka ve svém vlastním zúčtovacím centru. Jestliže ale plátce a příjemce mají své účty u různých bank, musí banka plátce použít pro převod peněz právě clearingový systém „mezibankovní zúčtovací centrum“.

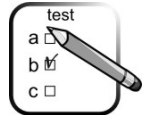
V České republice je jediným **systémem mezibankovního platebního styku systém CERTIS** (*Czech Express Real Time Gross Settlement System*), který provozuje ČNB. Jsou v něm zpracovány všechny tuzemské bankovní převody v českých korunách mezi centrálními jednotlivých bank a clearingovým centrem ČNB. Debetní (záporné) saldo se na účtech bank nesmí objevit. Tyto účty totiž zároveň slouží jako účty povinných rezerv.

V rámci EU je platební styk prováděn prostřednictvím několika platebních systémů: **TARGET 2** (*the second-generation Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer System*), který provozuje Evropská centrální banka (*European Central Bank – ECB*), **EURO1** (soukromý platební systém určený pro domácí i přeshraniční platby v eurech mezi bankami v rámci EU), **STEP1** (soukromý euroclearingový systém, který je založen především na zpracování obchodních příhraničních plateb malého objemu), **STEP2** (celoevropský automatizovaný zúčtovací systém, určený pro převádění příhraničních převodů a domácích plateb velkého objemu), **SEPA** (*Single Euro Payments Area*).

Finanční arbitr je mimosoudní orgán k řešení sporů, který bezplatně rozhoduje spory mezi zákazníky a finančními institucemi. Institut byl zřízen k 1. lednu 2003 v rámci harmonizace práva České republiky se zeměmi Evropské unie, a to na základě zákona Parlamentu České republiky č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi.

Mezi nejdůležitější **nástroje platebního styku** patří: bankovní převody (příkaz k úhradě, příkaz k inkasu), směnky, šeky, platební karty, elektronické bankovníctví, dokumentární platby (dokumentární akreditiv, dokumentární inkaso).

Vzorové otázky

1. Co jsou bilančně neutrální bankovní služby?
2. Co je platební styk a jaké jsou jeho formy?
3. Jaké jsou výhody bezhotovostního platebního styku?
4. Vyjmenujte povinné náležitosti tuzemského platebního příkazu.
5. Jaký je rozdíl mezi příkazem k úhradě a k inkasu?
6. Charakterizujte platební systém v ČR.
7. Kdo to je a co řeší finanční arbitr?
8. Jaké druhy platebních karet znáte?
9. Jaké jsou druhy směnek?

Literatura

DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 807201515x.

JANDA, J. *Jak žít šťastně na dluh*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4833-7.

KALABIS, Z. *Základy bankovníctví. Bankovní obchody, služby, operace a rizika*. Brno: BizzBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0001-8.

KANTNEROVÁ, L. *Základy bankovníctví. Teorie a praxe*. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-595-4.

LANDOROVÁ, A. a kol. *Obchodní bankovníctví*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007.

REVENDA, Z. a kol. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Praha: Management Press, 2008. ISBN 978-80-7261-132-4.